

ידיעון הביטחון הסוציאלי בעולם

גיליון מס' 12 | תמוז תשע"ח - יולי 2018

מאת ד"ר ז'ק בנדלק

פתח דבר

ידיעון הביטחון הסוציאלי בעולם – נייר מידע שמפרסם מינהל המחקר והתכנון של הביטוח הלאומי מדי רבעון – מציג את החדשות בתחום מדיניות הביטחון הסוציאלי במדינות שונות לנוכח האתגרים החברתיים שבהן.

גיליון מס' 12 בוחן את השלכות הפרישה הצפויה של בריטניה מהאיחוד האירופי (הברקזיט) על מערכת הביטחון הסוציאלי במדינות אירופה. כיום, יש תיאום מלא בין מערכות הביטחון הסוציאלי של המדינות השונות בתחומים רבים (זיקנה, בריאות ועוד), והברקזיט עלול לפגוע בעיקר באזרחים הבריטיים המתניידים בשטח מדינות האיחוד.

קריאה נעימה,

פרופ' דניאל גוטליב, סמנכ"ל מחקר ותכנון

פרישת בריטניה מהאיחוד האירופי (הברקזיט): עלול להשפיע גם על הביטחון הסוציאלי באירופה

ב-29 במרץ 2017, הודיעה בריטניה (הממלכה המאוחדת) על פרישתה מהאיחוד האירופי. הפרישה, המכונה ברקזיט (British Exit – Brexit), אמורה להיכנס לתוקף ב-29 במרץ 2019¹. בדומה לכל אזרחי מדינות האיחוד האירופי (EU), גם אזרחי בריטניה נהנים כיום מהתיאום בזכויות הסוציאליות שלהם בין כל מדינות הארגון. החלטת בריטניה לפרוש מהאיחוד האירופי כרוכה משום כך באי-ודאות גם בתחום החברתי: היא עלולה להשפיע בין היתר על הביטחון הסוציאלי של האזרחים המתניידים בין מדינות האיחוד.

מאז הצטרפה בריטניה לאיחוד האירופי בינואר 1973, היא מיישמת את כללי התיאום האירופיים בתחום הביטחון הסוציאלי (EU social security coordination). כללים אלה מבטיחים זכויות חברתיות בסיסיות ורציפות ביטוח לתושבי אירופה העוברים להתגורר ולעבוד במדינה אחרת או נמצאים בה בביקור לתקופה קצרה².

ההנחיות האירופיות חלות על רבים מענפי הביטחון הסוציאלי: בריאות, אמהות, נכות, זיקנה, שאירים, ילדים ונפגעי עבודה. הברקזיט יצר בעיה בין אנגליה למדינות אירופה אחרות, בייחוד משום שיש הבדלים בהיקף תנועת התושבים ביניהן. להלן שתי דוגמאות לנושאים שהחלו להדאיג את קובעי המדיניות בבריטניה – קצבת זיקנה וביטוח בריאות.

קצבת זיקנה: כיום מתגוררים בצרפת כ-70 אלף גמלאים בריטים – פי שבעה יותר ממספר הגמלאים הצרפתיים המתגוררים בבריטניה (כ-10,000). חוסר האיזון בתנועות ההגירה בין מדינות אירופה עלול לגרום להפסדים כבדים למערכת הביטחון הסוציאלי הבריטית בכלל ולמערכת הפנסיה בפרט.

¹ https://ec.europa.eu/info/brexit/brexit-preparedness_en

² <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=849>

ביטוח בריאות: כרטיס ביטוח הבריאות האירופי (the European health insurance card) מאפשר לאזרח אירופי לקבל טיפול רפואי ללא תשלום במדינה חברה אחרת³. לאחר הברקזיט אזרחים בריטים לא יוכלו עוד ליהנות מטיפולים ללא תשלום ועלותם תוטל עליהם או על ממשלתם.

האם ישפיע הברקזיט על הביטחון הסוציאלי של ישראל? בין ישראל לאנגליה קיימת אמנה בילטרלית מ-1957 המכסה ענפי ביטוח רבים: זיקנה, שאירים, אמהות, ילדים ונפגעי עבודה. אמנה זו אינה תלויה בחברות באיחוד האירופי, כך שלא צפויה כל השפעה של הברקזיט על אזרחי שתי המדינות.

סקר OECD: סיכונים חברתיים וכלכליים

תושבי המדינות המפותחות חוששים ביותר שיחלו ונאבקים כדי לגמור את החודש

מהם הסיכונים החברתיים-כלכליים שמדאיגים אותנו היום? אבטלה? הזדקנות? איכות החינוך לילדים? בחודשים מרץ-אפריל 2018 ערך ה-OECD לראשונה סקר בקרב 20 אלף איש ב-19 מדינות (OECD Risks that Matter Survey)⁴. מתוך המבוא לסקר:

במדינות רבות גובר החשש בנוגע לשירותים הציבוריים - ובייחוד התוכניות החברתיות - המספקות את מה שחשוב ביותר לאזרחים. עם זאת, כמעט כל המדינות משתדלות לפתח ולחדש את הביטחון הסוציאלי לנוכח הגידול באי-שוויון והשינויים בדפוסי ההעסקה. ממשלות וקובעי מדיניות ברחבי העולם מתבקשים ליזום רפורמות במערכות הביטחון הסוציאלי. הסקר מספק תובנות חשובות לסוגיות מרכזיות הנוגעות לאופן שבו ממשלות נענות לצורכי האזרחים ולציפיותיהם בתכנות המדיניות החברתית וביישומה.

ישראל אמנם לא השתתפה בסקר, אך מעניין לדעת ממה מוטרדים היום האזרחים ברוב מדינות המערב בנוגע לחיי היום-יום שלהם. להלן כמה מהתוצאות הבולטות של הסקר:

- יותר ממחצית הנשאלים (54%) ענו שהחשש הגדול שלהם הוא "לחלות או להפוך לנכה".
- החשש מפני מחלה או מוגבלות הוא הסיכון הנפוץ ביותר גם במדינות שבהן מערכת הביטחון הסוציאלי נדיבה במיוחד, כגון פינלנד (65% מהנשאלים חוששים שיהיו חולים או נכים), בלגיה (63%) וצרפת (62%).
- בחמש מדינות, "לגמור את החודש" היא הדאגה העיקרית ביותר לטווח הקצר. חשש זה רווח במיוחד במדינות שנפגעו קשות מהמשבר הפיננסי העולמי, כגון יוון (71% ציינו אותו במקום גבוה) ואיטליה (56%).
- הדאגה לביטחון האישי - חשש מפשע ומאלימות - שכיח מאוד במדינות כמו מקסיקו (62%) ואיטליה (48%).

³ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=559>

⁴ <http://www.oecd.org/social/risks-that-matter.htm>

מהסקר עולה גם שהחששות משתנים בין קבוצות אוכלוסייה שונות. נשים למשל, מודאגות יותר מגברים מסכנה כלכלית ("איך לגמור את החודש"), צעירים מוטרדים יותר ממבוגרים ממצאת דיוור בר השגה, וההורים חוששים לעתידם הכלכלי.

הידעתם?

ב-47 מדינות הנשים יכולות לפרוש ולקבל קצבת זיקנה לפני הגברים

בתחילת 2018 בדק הבנק העולמי ומצא שב-47 מ-189 מדינות בעולם גיל הפרישה לפנסיה שונה בין גברים לנשים, ובכולן הנשים יכולות לפרוש לפני הגברים ולקבל פנסיה מלאה⁵. הפער הממוצע בין המינים הוא **4 שנים ו-4 חודשים**, אך ההבדלים בין המדינות גדולים: **בשווייץ, בוליביה, אלבניה ואנגולה** הפער הוא רק שנה אחת. בשווייץ לדוגמה נשים פורשות בגיל 64 וגברים ב-65.

בסין הפער הגדול ביותר: נשים 50 וגברים 60.

בישראל הפער 5 שנים: נשים 62 וגברים 67.

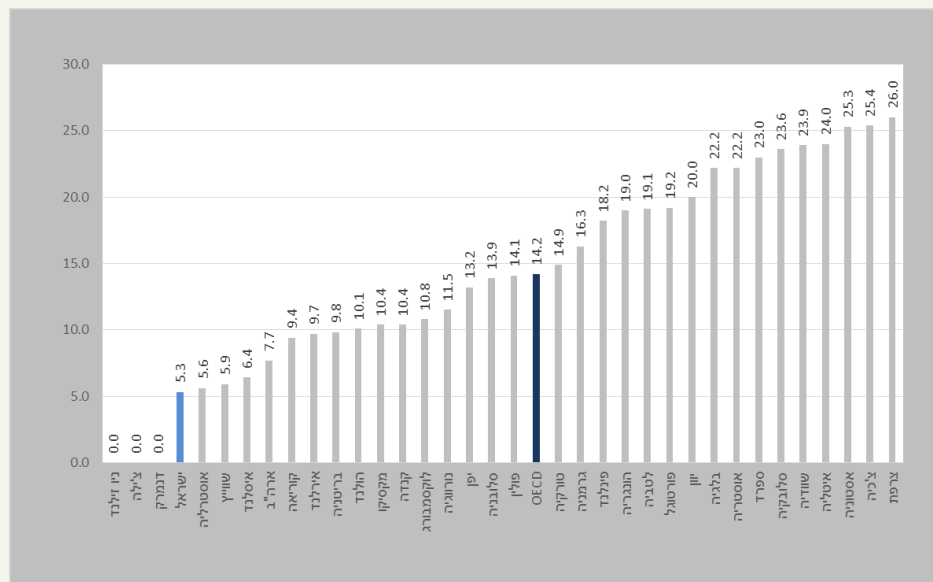
גיל פרישה גבוה יותר לגברים קיים רק ב-3 מ-35 ממדינות ה-OECD – ישראל, שווייץ ופולין.

המספרים מספרים: ישראל בעולם

ישראל: שיעור דמי הביטוח שמשלם המעסיק – הנמוך במדינות ה-OECD

ברוב מדינות ה-OECD, מערכת הביטחון הסוציאלית ממומנת באמצעות דמי ביטוח הנגבים מהעובד וממעסיקו ומהשתתפות הממשלה. לאחרונה פרסם הארגון דוח עדכני (Taxing Wages 2018) על נתוני ההכנסות ממיסים, ובו השוואה של שיעור דמי הביטוח החל על המעסיק בין 35 המדינות החברות בו (כאחוז מהשכר הממוצע לעובד בכל מדינה). הנתונים נכונים ל-2017.

חלקו של המעסיק בתשלום דמי ביטוח כאחוז מהשכר הממוצע – מדינות ה-OECD, 2017

[נתוני התרשים מופיעים בסוף קובץ](#)

<http://wbl.worldbank.org/en/data/exploretopics/getting-a-job#>⁵

במדינות ה-OECD ההפרשה הממוצעת של המעסיק לדמי ביטוח היא 14.2% משכר העובד. **בצרפת** השיעור הגבוה מכל מדינות הארגון (26%). **בתשע מדינות אחרות** – יוון, בלגיה, אוסטריה, ספרד, סלובקיה, שוודיה, איטליה, אסטוניה וצ'כיה – השיעור גבוה מ-20%.

ובישראל? חלקו של המעסיק הוא הנמוך במדינות ה-OECD הגובות דמי ביטוח – 5.3%, ובניגוד לרוב המדינות, שבהן חלקו של המעסיק גבוה מחלקו של העובד, בישראל המצב הפוך – חלקו של העובד גבוה יותר, כ-8%.

מה חדש בספריית הביטוח הלאומי?

עמיה ליבליך (2017), **קולות: עוני חדש בישראל, הוצאת פרדס (הוצאת הספרים של אוניברסיטת חיפה)**

על הספר (מאתר המוציא לאור):

בראשית שנות האלפיים חלחלה לתודעה הישראלית תופעת העוני החדש: תחושת עוני של נשים וגברים נורמטיביים, בעלי השכלה ומקצוע, ותיקים בארץ, המתקשים להתמודד עם דרישות הקיום. היו מהם שהפגינו בשדרות ערינו בקיץ 2011, ואחרים שהתביישו להכריז בפרהסיה על צורכיהם. יש מהם שאף דנים באפשרות לעזוב את הארץ מסיבות אלה. עניים אלה הם אנחנו, ובעיקר הצעירים החיים בארץ הזאת, מאותגרים כלכלית, רוצים לחיות, לא רק לשרוד.

במשך שנה ראינו המחברת אנשים ונשים במגוון גילים שנענו לקריאתה האינטרנטית, הגדירו עצמם עניים חדשים ובאו לספר את סיפורם – כיצד הגיעו למצב הנוכחי, ובמה הם תולים את עונם. מתוך כך ברור מהו עוני בעיניהם: חישובים אם כדאי לקנות מילקי במרכול; אם להזמין חבר לארוחת ערב; אם אפשר לקנות כרטיסייה חודשית לאוטובוס. יש הקושרים את מצבם בכישלון מערכתי ואחרים מאשימים את עצמם. בסיפורי החיים מתגלה הדמיון ביניהם וגם כיצד כל אחד הוא ייחודי ואחר.

מקורות

- פרסומי מינהל המחקר של הביטוח הלאומי
<http://www.btl.gov.il/Publications/Pages/default.aspx>
- OECD Data
- MISSOC: *The EU's Mutual Information System on Social Protection*
- Social Security Administration (SSA) and International Social Security Association (ISSA): *Social Security Programs Throughout the World*
- ISSA : *Social Security Country Profiles*
- ILO : *Social security inquiry database*
- European Commission : *European Social Policy Network*

נתוני התרשים: חלקו של המעסיק בתשלום דמי ביטוח כאחוז השכר הממוצע – מדינות ה-OECD, 2017

מדינה	חלקו של המעסיק בתשלום דמי ביטוח
ניו זילנד	0.0
צ'ילה	0.0
דנמרק	0.0
ישראל	5.3
אוסטרליה	5.6
שווייץ	5.9
איסלנד	6.4
ארה"ב	7.7
קוריאה	9.4
אירלנד	9.7
בריטניה	9.8
הולנד	10.1
מקסיקו	10.4
קנדה	10.4
לוקסמבורג	10.8
נורווגיה	11.5
יפן	13.2
סלובניה	13.9
פולין	14.1
OECD	14.2
טורקיה	14.9
גרמניה	16.3
פינלנד	18.2
הונגריה	19.0
לטביה	19.1
פורטוגל	19.2
יוון	20.0
בלגיה	22.2
אוסטריה	22.2
ספרד	23.0
סלובקיה	23.6
שוודיה	23.9
איטליה	24.0
אסטוניה	25.3
צ'כיה	25.4
צרפת	26.0